

AKADEMİK

Sayfalar

14. CİLT

Sayı: 1
5 ŞUBAT 2014 ÇARŞAMBA

Hazırlayanlar:

M. Ali UZ
Serdar CEYLAN

maliuz@merhabagazetesi.com.tr
srceylan@hotmail.com

Merhaba

Gazetesi'nin okuyucularına
her Çarşamba ücretsiz ekidir

www.merhabahaber.com

AKADEMİK

Sayfalar

14. CİLT

Sayı: 1
5 ŞUBAT 2014 ÇARŞAMBA

Hazırlayanlar:

M. Ali UZ
Serdar CEYLAN

maliuz@merhabagazetesi.com.tr
srceylan@hotmail.com

Sayfa Tasarımı:

Züleyha ÖNAL

Merhaba

Gazetesi'nin okuyucularına
her Çarşamba ücretsiz ekidir

www.merhabahaber.com

ON DÖRDÜNCÜ CİLDE BAŞLARKEN

Mehmet Ali UZ

Değerli okuyucularımız, aziz gönül dostları:

Biraz gecikerek de olsa elinizdeki bu sayı ile 14. cildimize başlamış bulunuyoruz. Böylece Akademik sayfalar da 16. yılına girmiş bulunuyor. Bu sebeple Allah'a sonsuz hamt ediyor ve tahdis-i nimet olarak, böyle bir kültür eki ve devamlılığın Konya'da değil, Türkiye'de bile bir ilk olduğunu. söylemekte mahzur görmüyoruz. Maalesef kültür karın doyurmuyor. Böle bir ortamda çalışılıyor.

On yılı aşkın bir zamandan beri, Merhaba Okuyucuları ile birlikteyiz. Hem müessese olarak Merhaba gazetesine, hem de gazetenin geçen yıl sonlarına kadar sahipliğini yapan Mustafa Arslan Bey'e ve ekimizin sayfa düzenini üstlenen Züleyha Hanım'a şükran borçlu olduğumuzu ifade etmek istiyorum. Bu tür çalışmalar bir ekip ve kadro işidir. Böyle bir kadro oluşturmak ve bunu yıllarca devam ettirmek son derece zordur. Bu kadro Konya Ansiklopedisi'nin de ana omurgasını oluşturdu. Yazar kadromuza da sonsuz teşekkürler diyorum.

Ocak ayının başında yönetici ve yazar arkadaşlarımızla yapmış

olduğumuz toplantıda, aldığımız karar doğrultusunda, bu yıl daha ağırlıklı olarak Konya tarihi, kültürü ve yaşantısı üzerinde duracağız. Yazar kadromuzu daha da genişletmeye çalışacağız. Yazmak isteyen bütün yazar dostlarımızı, özellikle gençlerimizi aramızda görmek istiyoruz.

Biz lise çağlarımızda yazmaya başlamıştık. Konya Lisesi'nden Kamil Uğurlu, Konya İmam Hatip Okulu'ndan Mustafa Ateş, Halit Güler, fakir ve daha birçok genç. Okul müdürümüz acemiliğimizden bir hata yapmamızdan korktu ve bizi o günün gazetesinde yazı yazmaktan men etti. Ama bu yasağı devam ettiremedi. Biz müstear isimlerle yazmaya devam ettik. Şimdi gençlerde bu gayreti göremiyoruz.

Günümüzde lise mezunları bile, basit bir dilekçe yazmakta zorlanıyor. Üniversiteye intisap edecek gençlerimiz yazmaya ne kadar erken başlarsa, geçiş dönemini o kadar kolay atlattırmış olurlar. Yetişmenin iki yolu var; birisi çok okumak, diğeri yazmaktır. Yazarken insan daha çok öğrenir. Gençlik bu iki güzelliğin bir farkına varabilse, bunları asla bırakmazlar, bu alışkanlıkları ölünceye kadar devam eder.

Konya'da güzel şeyler oluyor ve bundan sonra da olacak. Konya Büyükşehir Belediyesi, Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı geçen yıl, yirminin üzerinde biri birinden güzel kitap ve Konya velilerinin kabir ve türbelerini gösteren bir harita neşretti. Nendense bu eserlerin hemen hemen hiç birinin basında tanıtımı yapılmadı. Köşe yazarlarımızın bu yayınlardan haberi mi olmuyor, yoksa köşe yazarlarımız okumuyor da sadece yazıyorlar mı, bilmiyorum. İletişimde de bir kopukluk olabilir.

Konya'da olan güzelliklerden birisi de tarihî eserlere sahip çıkılmaya başlanmasıdır. . Geçen yıllarda Şeyh Şerefeddin Türbesi aslına uygun şekilde inşa edilmişti. Ali Gav Zaviyesi'nin restorasyon çalışmaları bitirilmek üzere. Şimdi de Ulvî Sultan, Şeker Furuş ve Kadı İzzeddin Türbeleri sırada. Hizmet zamanı, yarın çok geç olabilir.

Elinizdeki bu sayıdan sonra, ikinci veya üçüncü sayıdan itibaren üst üste iki sayı da Büyükşehir Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığının, 20013 yılında neşrettiği kitapların tanıtımını yapacağız. Tanıtım konularını yazar arkadaşlarımız arasında taksim ettik. Her arkadaşımız bir-iki kitap tanıtımında bulunacak. İnşallah bu tanıtımımız yayımlanan kitapların okunmasına vesile olur.

Kültür A.Ş.'den İstanbul'dan, Samsun'dan ve Kayseri'den kitap talebinde bulunanlar olduğuna

tanık olduk. Demek ki, Türkiye'de yeni kitapları takip eden insanlar var. İhtifaller sırasında pek çok kitap yurdun muhtelif bölgelerine dağılıyor. Bu iki özel sayıdan sonra, genel ve özel sayılarla yayınımıza devam edeceğiz.

İş yoğunluğu sebebiyle geçen yıllarda başladığımız "Konya'nın Çınarları" başlıklı röportajımıza devam edemedik. Fırsat bulsak bu konu üzerinde de durmak isteriz. Hayat su gibi akıyor. İnsanlarımızı da hatıralarıyla birlikte göçüp gidiyor. Böylece toplum da sözlü kültürün önemli bir bölümünü kaybetmiş oluyor.

Bugünlerde Türkiye'de çok korkunç şeyler oluyor. Öfkesine ve kinine yenik düşenlerle dâhilî ve hariçî düşmanlar ülkeye büyük zarar verdi. Ekonomiyi çökme noktasına getirdiler. Bu arada birileri de köşeyi döndü. Aydınımızın çoğu işin vahametinin farkında değil. Halkımız daha şuurlu görünüyor. Maalesef bu bir asrı aşkın bir zamandan beri böyle oluyor. Dostumuzu ve düşmanımızı iyi tanımamız ve dost görünenlere aldanmamamız lâzım. Yüzlerden maskeler teker teker düşüyor. Umarım halkımızın ve siyasilerin basireti ve sağduyusu sayesinde bu badireyi de atlatırız. Girdiğimiz 2014 yılı çok çetin geçeceğe benziyor. Allah yar ve yardımcımız olsun.

2014 yılının Akademik Sayfalar'ımıza, Konya'mıza ve bütün İslâm âlemine hayırlara vesile olmasını diliyoruz.

Hoşça kalın.

HATIRALARIMDA YAŞLANAN KONYA

Prof. Dr.
Saim SAKAOĞLU

1 939 doğumlu biri olarak 2014 yılını 75. yaş yılı ilan edebilmenin mutluluğunu yaşıyorum. Bugünlere kazasız belasız ulaşabilmiş olduğum için şükrediyorum. Sağlıklı, huzurlu ve çalışarak girdiğim bu yaşımın beni ne kadar mutlu edebileceğini, girebilirimsem 76. yaşımı karşıladığım günlerde göreceğim. Biz, hemen, ata filan binmeden ‘Ya kısmet...’ diyerek söze başlıyoruz.

İnsanlar yaşlandıkça eskleyen yıllarıyla ilgili hatıralarının bir bölümünü unuturlar veya hatırlamakta zorluk çekerler. Hatırlama ve koruma gücümüz sınırlı olduğundan yenilerine yer açabilmek için eskilerden bazılarını feda etmemiz gerekir. Hani gökyüzünde uçurulan balonlar, içindeki bazı nesnelere atılması yoluyla yükselebiliyor ya, bizler de feda ettiklerimizin yardımıyla yenilerine yer açabiliyoruz. Korumadığımız ilk hatıralarımızı gün yüzüne çıkarmaya çalışıyorum. Aca- ba en eski hatıralarım hangileriydi? Hatırladığım nice olayı ya yılına/yaşıma yerleştiremiyorum veya hangisinin daha önce olduğunu belirleyemiyorum. Bakan sayısı kırka yaklaşan bir kabinenin üyelerinden kaçının adını hatırlayabiliyoruz? Almanları Berlin’de yendiğimiz kadroda kimler top peşinde koşmuştu? Belki birden faz-

la izlediğimiz bazı filmlerin kahra- manları kimlerdi? Ve daha nicele- ri... Ben de çocukluğumun olayla- rını sıraya koymaya çalışıyorum ama yıl ve yaş şaşırımları olabili- yor. Bunları gerektiği yerlerde siz- lerin de dikkatlerinize sunacağım.

Şimdi hangi adla anıldığımı bi- lemediğim tarihi okulum Hâkimiyeti Milliye İlkokulu’na ka- yıt tarihim Eylül 1946’dır, dün gibi hatırlıyorum. O yıllarda Adana’da polis memuru olan en küçük dayı- mın yaşıtı olan oğlu Ayhan’la birlikte aynı sınıfa, Zekiye İzgi’nin 1-A sınıfına verilmiştik. Başlayış o başlayış. Okulluluğumuz sürüp gidiyor. Ayhan ise ikinci hafta kaydını alıp Adana’daki bir okulda öğrenimine devam etmişti. Bu ilk okul günlerimi daha sonra tekrar gündeme taşıyacağım, şimdilik okul öncesi yıllarımı hatırlamaya çalışayım. Bunlar sadece benim hatırladıklarım değil, yaşıtı olan pek çok arkadaşımın da hatırlaya- bildikleridir.

Ağabeyim Hasan (1923) ile ab- lam Hayriye (1927-1959) benden oldukça büyüktüler. 1948 yılının başlarında sıra ile evlenip yuvala- rını kurdular. Ağabeyim bizimle aynı evi paylaşıyordu. Anlatacak- larımın bir bölümü hem ablamın evliliğinden (1948) hem de benim ilkokula başlamamdan (1946) ön- ceki dönemleri içine alıyor. İster

Saim Sakaoğlu

1946'nın başları deyiniz, ister 1945... Takdir olayları iyi yakalayabilenlerindir.

Bu yıllarda evimizin nüfusu altı kişiydi: Cici ninem, annem, babam, ağabeyim, ablam ve ben... Ninemin 'cici'liğini o yıllarda bilmiyordum, uzun yıllar sonra öğrendim. Babamın annesi vefat ettikten bir süre sonra dedeme Karkın köyünden bir hanımı eş olarak almışlar. Ben çocukluk hâli ile ninenin cici olduğunu nereden bilebilirdim ki. Ara sıra bize gelen bir ninem daha vardı ki şimdilerde onlara anneanne diyorlar. Cici ninem de babaanne rolünde idi.

Evimizin üç odasından biri çok işlevli idi. Kapladığı alan açısından ona hep *büyük oda* derdik. Orası günlük oturma odası idi, annemle babamın odası idi, misafir odası idi, vb. Sabahları evin erkekleri işlerine gittikten bir süre sonra ablam bu odayı süpürmekle işe baş-

lardı. O yıllarda mahallemizde elektrik olmadığı için de gece kullanılan iki üç lambanın camları da silinip akşam için parlatılırdı. Bunu evdeki her hanım yapabiliirdi.

Mahallemizde üç akraba idik: Bizim hemen solumuzda Nörü Emmimgil (Nuri Amcamgil) oturuyordu. Dedemin ölümünden sonra ana ev bir orta duvarla ikiye bölündüğü için bu komşuluk tabii idi. İki kapı ötemizde ise küçük halamgil oturuyorlardı. Cici ninemin sıkça gittiği, onların da sıkça geldiği birkaç yaşlı komşumuz vardı. Ünlü güreşçimiz Yusuf Yörelî'nin annesi Hediyeapla (Hediye abla, biz mahallede öyle derdik), Hacerapla (Hacer Abla), vb. Görüleceği üzere yaşlı başlı hanımlara, ninemin öğürlerine *teyze*, bizim söyleyişle *dize* filan demiyor, doğrudan büyüklerimizin seslendiği gibi *abla*'lı şekle sarılıyoruz. İşte bizim evin büyük hanımları olan ninemle annem komşulara gidince ablamla ben baş başa kalırdık. O yıllarda ablam ilkokulu çoktan bitirmiş, ev kızı olarak bir yandan da çeyizini hazırlamaktadır. Evimizde elektrik yok ama akümülatörlü radyomuz var, Singer marka dikiş makinemiz var... Ablam bir yandan radyo dinler, bir yandan da dikiş dikerdi. Onun bu işleri yaptığı sırada ben de günlerden beri biriktirdiğim, iplikleri kullanılıp boşa çıkan makaralarla (bizim söyleyişle bekerelerle) oyunlar icat etmenin peşinde koşuyordum. İki üç ayrı boyutta olan bu boş makaraları yuvarlamak, altlara büyükleri, üstlere ise küçükleri koyarak kuleler yapmak en büyük keyfimdi.. Bazen dengeli bir kule yapabilmek için yeni bir makaraya ihtiyacım olursa ablama yalvarır, kullan-

makta olduklarından birini çabucak kullanıp boşaltmasını isterdim.

Ablamın radyo dinlemesine gelince... Galiba o yıllarda ağabeyim askerdi ve evimize henüz gramofon alınmamıştı. Ablamın elinde radyonun programlarını içine alan gazete kesikleri bulunurdu. O yıllarda daha *Yeni Konya* bile çıkmamıştı, Hatta *Selçuk* bile... Evimize gelen Konya gazetesi ise Ergun Ailesi'nin *Ekekon*'u idi. O dönemde haftada üç gün (pazartesi, çarşamba ve cuma) yayımlanan gazetenin her sayısında iki günlük radyo programları verilirdi. Pazartesi günleri pazartesinin ve salının programlarının verilmesi gibi. Ablam bu radyo programlarını takip eder, dinleyeceği saatte radyomuzu açardı. Aküyü gereksiz yere kullanmak hiç hoş karşılanmazdı. Çünkü akü boşalınca radyo çalışmaz, çalışması için de akünün sarılıp sarmalanıp çarşıya götürülüp Bedesten'deki Ahmet Bey'in dükkânında akşama kadar doldurulması (şarj edilmesi) gerekiyordu. Bu radyo programları da bir âlemde. Canlı yayın son derece az idi, onlar da haber türü konuşmalardı. Programda bir 'Hafif müzik' adı yer aldıktan sonra yanında da parantez içinde bir kısaltmaya yer verilirdi: **(Pl)** Bu *pe* ve *le* harfleri *plak* anlamına geliyordu. Yani canlı yayın değildi, programlar plaklarla yürütülüyordu.

Hemen hatırlatayım, mahallemizde radyosu olan birkaç kişi vardı. Bunlardan biri de Çolak Memedâ (Mehmet Ağa) idi. Dört yol ağzından geçip Aksinne'ye doğru giderken dikkati çeken iki ev vardı: Kepekçilerin (Üresin Ailesi) çıkartmalı evi ile onun biraz

ilerisinde, sol koldaki Nurullahların yine çıkartmalı ama daha gösterişli evleri idi. Nurullahların (Ağal olan soyadlarını sonradan Nurullahoğlu olarak değiştirmişlerdi.) evinin bir ucu Abdürreşit Caddesine kadar uzanırdı. Bugün adı Şeyh Vefa olan sokağın öbür köşesi ise Çolak Memedâ'nın eviydi. İşte bu Memedâ'mız evinen bahçesine bir pervane benzeri nesne yerleştirmiş, boşalan aküleri onunla dolduruyordu. Böylece akülerin uzun yolculuklarının önü alınmış oluyordu.

O yıllardaydı galiba *Radyo Haftası* dergisinin yayın hayatına girmesi... Bir başka radyo dergisi daha vardı. Yıllar sonra gazeteler özel radyo programları ekleri vermeye başlayacaklardı. 15-20 yıl öncesinde ise bu iş televizyon programları için uygulanacaktı. Günümüzde benzer etkinlikler sürüp gitmektedir.

Yukarıda sözünü ettiğim *Ekekon* gazetesinin verdiği radyo programlarından biri elimin altındaydı da, ne yazık ki, lazım olduğu bugünlerde bulmam mümkün olmadı

O yıllarda mahallemizin dört caddesi vardı: Ulurmak-Karaman Caddesi'yle dik açı oluşturan Çaybaşı Caddesi bir buçuk kilometre kadar gittikten sonra, Taş Cami-Uzunharmanlar Caddesi'yle de aynı açıyı oluşturarak sona ererdi. Bu caddenin sadece bir noktasında dört yol ağzı vardı. Orası ise Baruthane Caddesi'nin Çaybaşı Caddesi'ne kavuşup yolun ötesinde Maraş Caddesi diye devam ettiği köşe idi. Bu Maraş Caddesi ise 50-60 metre sonra ikiye ayrılır,

güneye sapan kolu Abdürreşit Caddesi olarak devam ederdi. Bu caddeyle ilgili hatıralarıma ayrıca yer verilecektir.

İşte bu dört cadde ve onlara açılan bazıları çıkmaz olan sokaklar biz Fahrünnisa Mahallelilerin yaşama alanları idi. Burada insanlar bağımsız evlerde otururlardı. Ancak sosyal ilişkileri son derece sıkı idi. Onlarca metre ötemizde veya bir çıkmaz sokağında oturanlarla komşuluk münasebetleri hiç de zayıf değildi.

Hatıralarım arasında okul öncesi çağıyla ilgili açık (ve net!) olarak yer alanlarının sayısı oldukça fazladır. Ama onları konduracağım zaman dilimi veya ömrümün yılı hangileridir? İşte bizi zamana bağlayabilecek olan ve cici ninemin beni alıp götürdüğü evlerden ikisiyle ilgili hatıralarım.

'Pehlivan Yusuf' (Yörelî)'un anesini hatırlayacaksınız: Hediyapla... Belki de ninemin yaşlıları arasında yer alan ilk kişi. Motorlu araçların görülmediği, Evdireşe taraflarından gelenlerin ise kara kaçıları ile geçip gittiği cadde-mizde yürümenin hiçbir tehlikesi yoktu. Bugün misafir gideceğim ev Yörelîlerin evi... Ninem ile Hediyapla minderlerine veya şiltelerine oturur, saatlerce sohbet ederlerdi. Bense hiç yaramazlık yapmadan oynar dururdum. Ninem ara sıra cebinden çıkardığı kuru üzümüleri veya iğdeleri bana verir, canımın sıkılmasını önlerdi. Bu oturma bazen de Hacerapla'nın evinde olurdu.

Bir sabah babam camiden dönünce acı bir haber vermişti: Hediyapla vefat etmiş. Biz çocuklar bu ölüm olayını pek algılayamazdık ama bu ölüm ki hayatımda algıla-

yabildiğim ilk ölüm idi, beni son derece sarsmıştı. Ninemle paylaştığımız *küçük oda*'mıza geçip dakikalarca ağladığımı hatırlıyorum. Acaba Hediyapla'nın ölüm yılı kaçtı?

Bir de mahallemizde az sayıda olan devlet memuru komşularımızdan Pirilerin Ali Amca'nın evine gidişimiz vardı. Bir gidişimde ninemle birlikte annemin de olduğunu hatırlıyorum. Onların evi iki katlı idi ve bizlerin kabul edildiği oda üst katta idi. Yaşımı çıkarmayacağım ama sokakta oynayacak yaşta olsaydım kadınlar beni aralarına almazlardı. Hani gelişmiş oğlunu hamama götürülen hanıma, 'Hanım hanım, bari babasını da getirseydin!' diye takılırlardı ya, bizimki öyle değildi, biz masum çocuklar, söz dinleyen çocuklar idik.

10 Nisan 2006 doğumlu torunum Güven Üstün ilkökul ikinci sınıfta okuyor. Dört beş yaşlarından itibaren onunla gezmeye, araba sefası sürmeye başlamıştık. Zaman zaman sorarım. 'Filan yerde papatya topladığınızı hatırlıyor musun?' veya 'Sana çok sevdiğin filan oyuncuğu aldığımı da mı hatırlamıyorsun?' Sorular soruldu-çça, olaylar günümüze yaklaştıkça onun olayları hatırlaması daha netleşiyor. Torunumdan yola çıkarak ben kendi çocukluğumun olaylarına bir tarih bulmaya çalışıyorum.

Gelecek yazımızda vereceğim canlı olaylar, benim sisli çocukluk yıllarımı biraz olsun aydınlatacaktır görüşündeyim. Hatta sizleri şimdiden şahit olarak gösterebilirim.

SULTAN II. MAHMUD'UN KEÇECİZÂDE İZZET MOLLA HAKKINDA BİR HATTI

Abdullah
AYDOĞMUŞ

Keçecizâde İzzet Molla Konyalı bir aileye mensup olup I. Abdulhamid devri kazaskerlerinden Keçecizâde lakabıyla tanınan Salih Efendi'nin oğlu, Tanzimât devrinin ünlü devlet adamlarından Fuat Paşa'nın babasıdır. İzzet Molla'nın babası Salih Efendi Konya'da Keçecilik sanatı ile iştiغال eden Toprak Sokak Camii imamı Süleyman Efendi'nin torunudur. Bu şecereden anlaşılacağı gibi İzzet Molla Keçecizâde lakabını babasının dedesinden almıştır⁽¹⁾. İzzet Molla bazı tarihçilerin Osmanlı imparatorluğunun Büyük Petro'su⁽²⁾ olarak tanımladıkları II. Mahmut ile aynı yıl 1785'te İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Babası Salih Efendi'nin İzzet Molla on üç yaşındayken vefat etmesi çok erken bir yaşta yetim kalmasına ve hayatının yokluklar içinde geçmeye başlamasına neden olmuştur. Babasının sağlığında başlamış olduğu tahsilini bitirmek için eniştereli Meşâlecizâde Esad Efendi ile Moralizâde Hamid Efendi'nin himayelerini görmüştür⁽³⁾. Oldukça güç şartlar altında medrese tahsilini tamamlayıp müderris

rûusu olarak ilmiye mesleğine girmiştir.⁽⁴⁾ Sultan II. Mahmud'un padişahlığının ilk devresinde padişahın özel danışmanı ve işlerin yürütülmesinde sözü geçerli ve tayin işlerinde büyük rolü olan Saray kethüdası Halet Efendi ile tanışması ile Galata kadılığına atanmıştır⁽⁵⁾. 1822'de kendisini himaye eden Halet Efendi önce Bursa'ya sürgün edilmiş sonra kendi isteğiyle sürgün yeri Konya'ya çevrilmiş ve ardından gönderilen bir fermanla katledilmiştir. Halet Efendi'nin görevinden azledilip katledilmesi üzerine İzzet Molla Halet Efendi'nin ardından mersiye yazmış ve velinimeti bildiği bu şahsı övmeye başlamıştır. Hatta o esnada;

*"Halet'in canını Hak aldı malını mîri
Kaldı ehl-i hasede hâyeleriyle kiri"*

beytini yazmış sadrazam aleyhine sözler söylemiştir⁽⁶⁾.

Sadrazamı eleştiren sözler söylediği Sultan II. Mahmud'un da kulağına gidice Keçecizâde'nin bu hicivlerinden bizâr olan düşmanları *"gece gündüz işi gücü hicivdir"* diye padişahın ona olan teveccühünü yok etmeyi başarmış ve sürgün fermanı çıkarılarak 1823'te Keşan'a sürgüne

(1) Fevziye Abdullah, İzzet Molla Keçecizade, MEB

İslam Ansiklopedisi, cilt 5/2, İstanbul, 1988, s.1264.

(2) Bernard Lewis, Modern Türkiye'nin Doğuşu, (Çev. Prof.Dr.M.Kıratlı), Ankara, 1984, s.77.

(3) İbrahim Bülbül, Keçecizade İzzet Molla, Ankara, 1989, s.10.

(4) Naci Okçu, "İzzet Molla, Keçecizade", TDV İslam Ansiklopedisi, c.XXIII, İstanbul, 2001, s.561.

(5) Abdurrahman Şeref Efendi, Tarih Musahabeleri, (Sadeleştiren Enver Koray) Ankara, 1985, s.24.

(6) Bülbül, age, s.11.

Keçecizade İzzet Molla

gönderilmiştir⁽⁷⁾. Mihnet-i Keşan adındaki manzumesini bu sürgün sırasında kaleme almıştır⁽⁸⁾. İzzet Molla Keşan'a sürgün edilmesini ve yoldaki serüvenleri, çektiği sıkıntıları, gidiş ve gelişte uğradığı ve gördüğü yerlerin durumunu, sürgünde geçirdiği hayatı ve bir sene sonra nasıl affedildiğini uzun bir destan şeklinde bu eserinde kaleme almıştır. Mihnet-i Keşan birçok edebi nükteleri olan bir eserdir⁽⁹⁾.

Keşan sürgününün onuncu ayına doğru Sadrazam Galib Mehmet Paşa'ya sunduğu bir kaside sayesinde 1824'te affedilerek İstanbul'a dönmüştür⁽¹⁰⁾. 1825'te Mekke kadısı payesini almıştır. 1826'da İstanbul payeli-

ğine ve Haremeyn Müfettişliği görevine atanmıştır. 1827 yılında eyaletlerin tevzi defterlerine müfettiş olarak tayin edilmiştir.

Osmanlı Devleti'nin hasta adam tabiriyle mirasının paylaşılmak istendiği bir dönemde yaşayan İzzet Molla devrinin bütün karışıklarını ve hassasiyetini oldukça iyi anlayabilen bir Osmanlı aydınıdır. Bu dönemde Balkanlarda ayaklanmalar ve büyük devletlerin zorlamalarıyla devlet gücünü kaybetmektedir. Yunan meselesi Eflâk, Boğdan ve Sırp imtiyazından dolayı Rusya 1828'de Osmanlı devletine savaş ilan etmiştir.

Keçecizade İzzet Molla Rusların saldırılarına karşı harp açılıp açılmaması hakkında 20 Mayıs 1828'de İstanbul'da Bâb-ı Meşihât'te (fetva kapısında) toplanan Meclis-i Umumi'de üye olarak bulunmuştur.

Toplanan meclisin büyük çoğunluğu Rusların tekliflerini kabul etmektense savaşa girmeye taraftar görünüyordu. Eski şeyhülislâmlardan Sıdkı Zâde Efendi mutlaka savaşa girilmesi taraftarıydı. Sadrazam Selim Paşa "Ah efendiler bizim hep mak-sudumuz düşmanla muharebe etmektir. Lakin vakitsiz oldu .Biraz askerimizi daha teksir etmeliydik." reyinde bulundu. İzzet Molla büyük bir cesaretle "Vallahi efendim çok fenadan az iyi iyidir" diye görüşünü belirtti. Nihayet meclis Ruslarla savaşa karar verdi. Bu hususta hazırlanan beyanname her tarafa gönderildi⁽¹¹⁾.

(7) Sedat Kumbaracılar, Keçecizade İzzet Molla'nın Mihnet-i Keşan ve Layihası, Hayat Tarihi Mecmuası, Sayı 1, 1971, s.52.

(8) Mehmet Süreyya, Sicill-i Osmani, c.III, İstanbul, 1996, s.848.

(9) Abdurrahman Şeref, age, s.35.

(10) Okçu, agm, s.561.

(11) Mahmud II .nin İzzet Molla ve Asâkir-i Mansure Hakkında bir Hattı, Maârif Vekâleti Tarih Vesikaları,

1828'de Ruslara harp ilan edildikten sonra ve sınırda ordular harekete başladıktan bir müddet sonra İzzet Molla savaşın memleketin başına felaket getireceğinden, Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasının ardından yerine kurulan Asâkir-i Mansure-i Muhammediye ordusunun henüz yeni bir ordu olduğundan ve savaşacak yeterlilikte olmadığından bir an evvel düşmanla anlaşma yapılarak barış yapmanın memleketin menfaati için zaruri olduğundan bahsederek arkadaşı Defterdâr Kessedârî Ömer Rasim Efendi ile birlikte padişaha sunmak için bir layiha hazırladı. Bu layihada İzzet Molla Ruslarla savaştan ziyade barış müzakereleri yapmayı daha uygun görüyor ve kendisini haklı çıkarmak için bir çok misaller gösteriyordu. Kısaca şunları belirtmekteydi : *"Memleketin bazı kısımlarını kaybetmek çok acı olmakla beraber, harp dolayısıyla memleketin içindeki zaruretler düşünülecek olursa, barış istemek daha yerinde olacaktır"*. Fakat layihayı Sultan II.Mahmud'a takdim etmeden önce şuna buna göstermek ve içeriğini ifşa etmek ihtiyatsızlığında bulundu⁽¹²⁾. Sultan II. Mahmud layihayı haber aldı. Meclis-i Umumi'nin kararı üzerine açılan savaş aleyhinde bulunmayı bozgunculuk sayan hükümdar, layihayı getirip okuyunca büsbütün gazaba geldi. Serasker Hüsrev Paşa Sadaret Kaymakamı Hulusi Paşa, Hariciye Nazırını Pertev Efendi'yi çağırttı.

Sultan II. Mahmud

İlmiye sınıfında bulunan İzzet Molla'nın bu hareketinden dolayı idamının icap ettiğinin şeyhülislama tebliğ edilmesini Kaymakam Paşa'ya emretti. Bir taraftan da İzzet Molla Layihasının oluşturacağı olumsuz etkiyi önlemek için layihadaki fikirleri reddedici bir layiha hazırlanmasını Reisülküttab Pertev Efendi'ye emretti. Şeyhülislâm Yasincizâde Abdulvehhab Efendi Silahtar Ağa'ya bir tezkire göndererek İzzet Molla'nın adının *"tarikten hakkolunduğundan bahsile evlatlarına merhameten"* idamdan affı için tavassutta bulunmasını rica etti. Şeyhülislâmın İzzet Molla'nın idamdan affı hususunda bu müracaatı üzerine II.Mahmud kendi el yazısıyla serasker Hüsrev Paşa'ya gönderdiği hat aşağıdadır⁽¹³⁾.

sayı III, Birinciteşrin 1941, s.162.

(12) Kumbaracılar, agm, s.54.

(13) Tarih Vesikaları, agm, s.163.

II. Mahmud' un Hattı Sureti

Serasker Paşa,

Dünkü gün sen ve Kaymakam Paşa ve Reis içinüz hazır olduğunuz halde mahut (bilinen) İzzet ve Refiki (arkadaşı) Rasim için ne veçhile müzakere olunduğu ve Kaymakam Paşa'ya Efendi Dâimimize (şeyhülislâma) emir ve irade-i şahanemizin ne güne ifade olunacağı taraf-ı hümayunumuzdan sipariş ve tembih kılınmış olduğu malumundur. Husus-u mezku-reye dair (adı geçen hususa) Efendi-i müşarünileyh dâimimizin Silahtar ağa tarafına şimdi bir tezkeresi (pusulası) vürud etmiş (gelmiş) ve merkumun (adı geçmiş kişinin) tarikten hakkolunduğundan bahsile evlatlarına merhameten idamı hususunda affı merhamet kılınması niyaz eder. Ancak merkumun mütecasir olmuş olduğu kabahat (cüret ettiği suç) âhar şey'e makis olmayıp (benzetilebilir şey olmayıp) şu günde bundan büyük hıyanet ve idlâl-i alemi mucip olacak fazahat olmamağla (naz alemini hayrete düşüren edepsizlik olmamakla) nizam-ı alemin vikayesi (esirgemesi) için izalesi (yok edilmesi) farz menzilesinden olduğu zahirdir. (görünmektedir) Müşarünileyh dâimimizin evvel emirde tehev-vür gösteripte (öfkelenip de) sonra affolunmaları suretini göstermeleri acep Kaymakam Paşa'nın ifadesinde kat'i irademiz olmamasından mı iktiza ediyor? (lazım geliyor?) Yoksa tarik beyninde bu husus için levni (çekıştirme) ve mezemme-timde (kınamamda) olurlar hülye-

sına sapmış olmalarından mı lazım geliyor? Velhasıl merkumanın ileriki müteâlaya göre böylece durmalarından ise gerek sırran ve gerek alenen tertib-i cezaları iktizayı hal-den görünür. Maazallahu taala bunların tutmuş oldukları usul tefrikayı mucib olacağından başka, dahi nice nice fesadı müstelzim olacağı (gerekli olduğu) edna mülahaza ile malumdur. (en kötü düşünce ile ortadadır) Sen bu hususu reis ile mahremane söyleyip taraf-ı hümayunuma rey'ü kararınızı arz edesin.

İkinci teşrin 1828

II.Mahmud bu hattında İzzet Molla ve arkadaşı Rasim Efendi'nin suçları büyük olduğundan "gerek sırran ve gerek alenen tertib-i cezaları" nın zaruri olduğunu bildirmesi ve bu işi Reisülküttab ile mahrem olarak görüşerek arz etmesini Seraskere emretmesi üzerine Serasker Hüsrev Paşa ile Reisülküttab Pertev Efendi İzzet Molla ile arkadaşının sürgününü arz etmiş olacaklar ki Rasim Efendi Rodos'a İzzet Molla Sivas'a sürgün edilmişlerdir.

Osmanlı-Rus savaşının gidişatı kesin olarak İzzet Molla ve arkadaşlarını doğrular karakter kazanınca İzzet Molla'nın mağduriyetini önlemek için affını bildirir bir ferman yazılıp Sivas'a gönderilmiştir. Fakat ferman Sivas'a ulaşmadan divan edebiyatının Tanzimât'tan önceki bu son ustası⁽¹⁴⁾ İzzet Molla Sivas'ta vefat etmiştir. (Ağustos 1829)

(14) Fevziye Abdullah, agm, , s.1264.

KONYA’MIZDA HALI ve KİLİM (2)*

Eyyup AKINCI

Köydeki, dağdaki, ovadaki insanlar koyunlarının sırtındaki yün yükünü hafifletmeye karar verdiklerinde çoktan bahar gelmiştir. Pek tabii ki bu mevsim doğadaki pek çok bitkinin de canlanmaya başladığı dönemdir.

Şehirlilerin deyiimiyle “doğal boyalar”, doğayla iç içe olanların deyiimiyle “kök boya” işte tabiatın böyle aktif olduğu bir dönemde işlevsellik kazanmaya başlıyor. Öncelikle kırılmış olan yünler bir güzel yıkanıp, durulanıp kurutuluyor. Köyleri yün toplamak için gezen tüccarlar ya da onların temsilcileri o yıl için az çok sabit bir hal almış yün fiyatından bu yünleri toplarlar; bu gelir elde etme zincirinde ilk halkayı oluşturur. Toplanan bu yünler özelliklerine göre gruplara ayrıldıktan sonra halı-kilim imalatçısı tüccarların elemanlarınca önceden tespit edilmiş köylere kirman tabir edilen eğirtmeçlerle elde eğirilmek üzere dağıtılır. Buralardaki köylü kadınlar kendilerine verilen numunelerdeki inceliklere uygun olarak yünleri eğirerek ip haline getirirler; ipler farklı kalınlıklarda eğirilmişlerdir çünkü halı dokuma, kilim dokuma, geçgi, çözgü gibi değişik işler için kullanılacak olan ipler farklı özelliklere sahip olmayı gerektirir. Gelir zincirinde ikinci halkayı da bu ip eğiren insanlar oluşturur.

Güzel Türkiye’mizin her dağı, her ovası, her yaylası farklı ve güzeldir ve de aynı sıfatlarla bezeyeceğimiz pek çok bitkinin ve ağacın yetişmesine imkân sağlayan ortamlardır.

İşte bu bitkilerden veya ağaç meyvelerinden, yapraklardan, köklerden yararlanarak yaptığımız kök boyalarda biz solmama, renk atmama garantisi verebiliyoruz. Atalarımız bunu yıllar içerisinde doğayla iç içe yaşarken bulmuşlar ve geliştirmişler; hoş o zaman da zaten boya fabrikaları yokmuş ya neyse. Gerçek olan şu ki hangi bitkilerden yapıldığını birer birer saymaya hiç de niyetli olmadığımız bu bitkilerle yapılan boyalar zaman içerisinde daha da parlak ve güzel bir hal almaktadır; kesin olan da şudur ki kimyasal boyalar gibi uçup kaçıp bir yerlere kay-

* İlk yazı için bkz. / Cilt 13, Sayı 31, S.493-495 Akademik Sayfalar 2013

bolmamaktadır. Küçük bir örnekleme olsun diye papatyayı, bazı ağaçların toprak altındaki köklerinin öğütülmesiyle elde edilen tozları kök boya yapım malzemeleri olarak sayabiliriz. Kök boya grubu renkler arasında uzmanlarının tabiriyle “çivit mavi, ördek başı yeşil, eski mor, kayısı, koşnil” ve tabii ki tüm diğer renkler mevcuttur. Bu boyalardan bahsetmişken, kazanda ip boyanması esnasında kazanın kapasitesi kadar yünü bitkilerden elde ettiğiniz ve kaynamakta olan tabii boyanın olduğu kazana basabilirsiniz ve doğal olarak bu ip dokuyacağınız kilime ya da hangi dokumayı yapacaksanız ona yeterli olmayacaktır. Aynı rengi elde etmek için

attığınız ikinci grup yünün aldığı renk tam olarak aynı tonda olmayacaktır ve biz buna doğal boyalamada “**abraş**” diyoruz. Bu, her ne kadar dokumada aynı rengin iki ya da daha fazla farklı tonda görünmesine sebep olsa da aslında kalite yönüyle iyiye işaretir çünkü boyanın elde yapıldığının açık seçik bir kanıtıdır. Bu boyama işi gerçekten de bir sanatkârlık, sabır ve zevk işidir. Bu işi yapanlarda dokumacılıktaki gelir zincirinde üçüncü halkayı oluştururlar.

Zincirdeki dördüncü halka ise çile halindeki boyanmış bu ipleri yumak halinde saran kişilerdir; iplerin yumak yapılma sebebi ise artık tezgâhların olduğu evlere dağıtılacak hale gelebilmeleridir. Diğer bazı halı kilim üreticisi ülkelerden farklı olarak bizde dokuma tezgâhları insanların kendi evlerindedir; demem o ki atölye halıcılığı şeklinde bir üretim tarzı bizim insanımıza pek uygulamaktadır. Öyle ya kadınlarımız, kızlarımız, bacılarımız dokuma yaparken hem kendi evinin işini yapabilmeli, hem çocuğuna bakabilmeli hem de akşama yemeği hazır edebilmelidir. Anadolu da çok az kilim tezgâhi yere sabitlenmiş yatay tezgâhtır.

Genelde halı ve kilim tezgâhlarımız ağaç veya demir tezgâhlardır ve genellikle tek dokuyucu tarafından kullanılır. Ancak eni yeterince geniş bir dokuma yapılacaksa birbiriyle çok uyumlu dokuma yapma yeteneğine sahip iki kişi de oturup bu dokumayı birlikte sürdürebilirler. Bu dokumacılar ise üretimdeki zincirimizin beşinci halkasını oluşturmaktalar. Tezgâha kilim ya da halının çözülmesi dediğimiz tezgâh çözgüsünün oluşturulmasını gerçekleştiren, dokumanın tezgâhta devam ettiği süreç içerisinde model uygun dokuma yapıldığını kontrol eden ve eksilen ipleri takviye

eden, sonunda da tezgâhtan kilimi ya da halıyı kesen tezgâh takipçisi veya çavuş tabir edilen kişide zincirin altıncı halkasıdır.

Tezgâhtan çıkan halı ya da kilimin üzerinde dokunuşu sırasında yünden ayrılan bir sürü elyaf vardır; bunları temizlemek için dokumanın yüzeyi ve sırtı uygun kuvvette bir ateşle pürmüz marifeti ile ütülür. Hemen sonrasında ise doğal sabunlarla ve sirke takviyesi ile bolca su kullanılarak yıkandıktan sonra kurutulur. Dönme dolabı andıran bir dolapta dolaplanmaları ise son aşamadır. Eğer makasla rötüşlanması gereken ufak tefek işleri varsa bu halıya / kilime son sanatsal dokunuştur. İşte bu aşamada zincirin yedinci halkası tarafından gerçekleştirilir.

Sekizinci halka olarak ise – veya belki de buna zincirin ilk halkası demeliyim - tüm bunlara sermayesini, aklını, zamanını yatırım yaparak geleneksel olarak bu güne kadar zor ulaşabilmiş bu el sanatlarımızın yaşamasına katkıda bulunan tüccarlarımızı saymalıyım.

Bilemiyorum ama sizce de bu sekiz grup insanın ekmek parası kazanmasına - ki bu gruplar genel iti-

barıyla taşradaki fakir insanlardır - imkân sağlayan güzelim halı ve kilimlerimizin yaşatılması için çabalayan bu iş kolundaki esnaflarımız kimyasal ve mekanik bir üretim sonucu ortaya çıkan makine halılarının hikâyesini kovalayanlardan birazcık daha fazla takdiri ve saygıyı hak etmiyorlar mı?

Kaldı ki bu el sanatımız içerisinde her desenin her rengin bir anlamı ve verdiği bir mesaj var.

Desen okuyuculuğu da işte tamda burada devreye giriyor. Mihrap deseni içeren bir dokumanın namaz seccadesi olduğunu, baklava deseninin ağız tadı; mutluluk mesajı içerdiğini, çeyiz sandığı deseninin çeyizlik dokumalarda daha çok kullanıldığını, cennet kapısı desenin öteki dünya tabir edilen ahirete hazırlanması ile ilgili mesajlar verdiğini, canlı renklerin enerji ve kıpır kıpırlık, koyu ve boğucu renklerin sıkıntı ve bunalımı anlattığını hep biliriz de acaba hep beraber inşallah bundan sonra dokudukları tüm kilimler, tüm halılar canlı renklerden, güzel ev desenlerinden ve cennet kapısı motiflerinden oluşsun diye bir dilek tutarmıyız?

Aczimin Giryesi

Dil birliği...

Bizde ayrılık gayrılık yoktur,
Esas olan birlik-beraberlik.
Lakin dil birliği sarsılırsa,
Ne yurt kalır ne millet ne dirlik.

Ahmet Sevgi

PROF. DR.
SAİM SAKAOĞLU
ESKADER
ÖDÜLÜNE
LAYIK BULUNDU

O4 Mart 2008 tarihinde İstanbul'da kurulan Edebiyat, Sanat ve Kültür Araştırmaları Derneği (ESKADER) kuruluşundan itibaren başlamak üzere her yıl değişik edebiyat, sanat ve kültür alanlarında ödüller vermektedir. Seçiciler kurulunun belirlediği adaylar arasından ödüle layık bulunanlar her yılın son iş gününde kamuoyuna açıklanmaktadır.

2013 yılının dallarında ödüle layık görülenler arasında Akademik Sayfalar'ımızın sürekli yazarlarından Prof. Dr. Saim Sakaoglu da Türk Halk Edebiyatına sağladığı katkılardan dolayı ödüllendirilmiştir. Ödül töreni, her yıl olduğu gibi bu yıl da, Nisan ayı içinde İstanbul'da düzenlenecek bir toplantıda sahiplerine verilecektir. Yazarımızı kutluyor, başarılarının devamını diliyoruz.

'2013 ESKADER ödüllерinin kime niçin verildi' başlıklı yazısında, Dernek üyesi Mehmet Nuri Yardım şöyle demektedir: "Saim Hoca ömrünü halk edebiyatımıza, folkloru adanmış bir bilim adamı. Bu sahada çok değerli yetkin eserlere imza atmıştır..."

Bu arada hâlen İstanbul'da yaşamakta olan hemşehrimiz şair Feyzi Halıcı da, Özel Ödül'e layık bulunmuştur. Kendisini de kutluyoruz.